

# LOS OCCITANS EN LA CONQUISTA DE VALÉNCIA<sup>1</sup>

Lluís FORNÉS

## ABSTRACT

*The author speaks about the influence that the occitan people had in the valencian conquest (XIII century), which has ben never considered before by the historians. Jaume I had the help of his friends and relatives, and specialy of his oncle Bernat d'Entença, coming from Montpelhièr, his birth place. Occitan people were those who arbitrate when catalans and aragonaises had problems, quarrels and other fihgts.*

*Dedicat a Roman e Lilianna Deleuze,  
grands occitanistas e mai grands amics.*

## D'EN PRIMIÈR

Voli dire d'en primièr, que soi fòrça content d'estre aicí per parlar de lo nòstre rei Jaume, aquel que faguèt "passes de gegant de Montpelhièr a Alacant" coma diguèt lo grand Jacint Verdaguer amb lo sièu poëma "Barcelona a Montpelhièr", ont ditz tanben de lo nòstre rei que "Ell uní montpellerins, valencians i mallorquins, amb la mia vostre història". Ara fa, mai o mens un an, Roman Deleuze disiá a mon ostal de Jesùs Pobre que avià agut l'idèia de faire aquela Decada, a ieu me semblava una causa fabulosa a faire. Uèi es una realitat que podià pas creire un an fa. Avancem. E amb d'omes creatius coma Roman Deleuze podem anar fòrça lonh.

E d'istòria voli parlar uèi a Montpelhièr, quan fa justament dètz ans que las relacions occitano-valencianas foguèron represas a

---

1.- Conferència llegida a Montpelhièr lo 7 decembre 1998 dins los actes de la Decada Jaume I organizats pel Cercle Occitan.

Valéncia. Los occitanofils valencians organisèrem la setmana “Occitània, present i futur” a l’Universitat de Valéncia Estudi General, lo 1988, del 14 al 18 de novembre, ont s’amassèron los professors Robèrt Lafont, Felip Gardy e Gérard Gouiran de l’ Universitat Paul Valéry de Montpelhièr; Jacques Allières de Tolosa, Lo Mirailh; Xavier Lamuela en aquel temps professor de l’Universitat Autònoma de Barcelona, ara de la de Tolosa lo Mirailh; Antoni Ferrando, Albert Hauf, Emili Casanova, Joan Ramon Borràs e Vicent Simbor de l’ Universitat de Valéncia. La setmana acabèt amb una tabla ronda on se parlèt de “Valéncia, Tolosa, Montpelhièr e Barcelona en la futura Euròpa” amb Robèrt Lafont, Xavier Lamuela, Eduard Mira de l’Universitat d’Alacant, Josep Lluís Blasco e Josep Guia de l’Universitat de Valéncia, moderats per Lluís Fornés. Se parlèt d’Economia, istòria, lenga e cultura. Aquela setmana, Valéncia venguèt comola de libres occitans amb lo bibliobus de Roman Deleuze.

Era lo primièr cop dempuèi la Renaissença que los valencians se trobavan amb los occitans. A Barcelona fasiá d’annadas que lo CAOC aviá tornat trobar los fraires occitans. A Valéncia, aquela consciència globala es arribada un pauc mai tard, mas, a partir d’aqueila setmana los istorians e cercaires valencians an començat a saupre qu’ Occitania existis e que es un punt de referéncia obligada per los intel·lectuals del costat sud dels Pirineus, e las universitats de Valéncia e d’Alacant an començat de faire corses d’occitan per los novèls filològs. La nòstra cultura, las nòstras culturas se volètz, se considera, a l’ora d’ara, globalament, coma se fasiá dins lo temps.

### LO LIBRE DELS FEITS

Del punt de vista istoric, que uèi parlarèm aicí, los occitans an agut una responsabilitat fòrça importanta en la conquesta del Regne de Valéncia, especialament de la ciutat, fait lo mai important de totes. La conquesta de Valéncia es preparada a partir d’un vilatge que se ditz ara el Puig, que es a qualques quilomètres al nord. Aquí, en aquesta importanta plaça estrategica, lo rei daissèt d’occitans per lo gardar e per preparar lo grand assaut final a la ciutat de Valéncia. En mots del professor Sanchis Guarner: “En Jaume ocupà el Puig i el fortificà, i hi

fou destacat temeràriament un escamot de cavallers cristians comandats pel montpellerí Bernat Guilhèm d'Entença, oncle matern del monarca<sup>2</sup>. Ne parlarem de seguida.

Per presentar aquel fait istoric que balhèt la vida al novel Regne de Valéncia, serà bon de seguir los mots qu' escriguèt lo rei Jaume I d'Aragon e de Valéncia, comte de Catalunya e Senhor de Montphelhièr, dins lo sieu *Libre dels Feits*<sup>3</sup>. Valent a dire, d'en primièr, que los mots que dubrisson lo libre son aqueles que trobam acompanyant l'Institut d'Estudis Occitans de per tot: "Retrau mon senyor sent Jacme, que fe sens obres mòrta es". (Cap. I) Aquèl simbòl cultural nos aprén qu'avem quicom que es important en la nòstra cultura comuna. E encara mai que quicom, cresí que i a un fum de causas comunas a nòstras tèrras e a nòstra cultura que fins ara aviem doblidat. Benlèu es l'ora, lo moment, lo temps de començar reprene los ligams e de far-gar un aveniror europenc comun, sus las basas d'aquel passat que es pas tan passat encara, es nòstre present, e poiriá èstre nostre futur proche dins aquèla Europa que volem dels pòbles. Coma èra dins lo temps, benlèu nòstras tèrras ensemble serián una fòrça importanta de la novèla Euròpa. Valencians, malhorquins, catalans amb los occitans sèm vint-e-cinc milions de personas. Se sèm capables de comprene e de faire capitlar aquela idèa, benlèu la nòstra cultura daissariá d'èstre una cultura europenca minoritària. Es fòrça bon, donc, de faire reprèner la consciéncia a nòstres pobles de la sièu cultura comuna, del sièu passat e de las possibilitats dins l'avenidor. Comencem a retrobar çò qu'aviám e çò qu' avem fait ensemble dins lo temps.

### LO REI JAUME E LA LENGA D'OC

Del punt de vista lingüistic, nos cal dire que dins lo Libre dels Feits trobem un fum de vegadas la marca de la lenga d'Oc. Es comol d'aquela particula afirmativa, d'aquela marca occitana que ven de la lenga que lo rei creador del Regne de Valéncia aviá après a

---

2.- Sanchis Guarner, *La ciutat de Valéncia* Ed. Ajuntament de Valéncia, 1981, pàg. 76.  
3.- *Libre dels Feits o Crònica de Jaume I*. Ed. 62, Barcelona.

Montpelhièr de sa maire la reina Maria, e que es lo senhal d'afrairament de las nòstras tèrras. Senhal e lenga que balhèt tanben a lors filhs.

La lenga trobadoresca es venguda a Valéncia amb Jaume I e es estada passada a las generacions reialas: d'en primièr son filh Pèire lo Grand, e aqueste al sièu, Jaume lo Just que ensaget de trobar el tanben, e es lo rei que demandèt a Jofré de Foixà de faire las famosas *Reglas de Trobar*.

Veirem ara quelques frasas ont trobèm la marca d'Oc dins lo *Libre dels Feits* de Jaume I.

“E enans que obrissen la porta dixerem-nos:

- E deïts-nos vós que sobre vostra fe davalem?
- Oc- dixem nós” (Cap. 38)

“E dix ell:

- E deits-m’ho vós així?
- Oc- dixem nós-, e així us ho deïm que adés ho veurets.”  
(Cap. 43)

“- E sabets-ne àls?

- Oc, que tres vegadas han vençut los crestians als sarraïns”. (Cap. 64)

“- Senhor, mester seria que aquests corsos qui són morts que els soterràs hom.

E dixem nós:

- Oc ben. Quan volets que los soterram?” (Cap. 68)

“Senhor, volets que fassam bon joc?

- Oc, dixem nós.” (Cap. 72)

- E sots ben segurs que fer-se pusca?

- Oc, dixerem ells-”. (Cap. 73)

“- Qui vos ho dóna tot acabat, graïrets ho a hom?

- Oc, dixem nós.” (Cap. 165).

V'aquí la marca d'oc en la lenga del rei que fundèt lo regne cristian dels valencians, lenga que, coma o avem dich, recebèt de sa maire Maria de Montphelhèr e que, saupèt la balhar, la faire passar, als sièus eritièrs nascuts ja a Valéncia.

## LOS OCCITANS, LA CLAU ESTRATEGICA DE LA CONQUISTA DE VALÉNCIA

Lo rei tenia un objectiu principal: conquistar la ciutat valenciana. Fasiá avançar la frontièra cristiana de nòrd a sud:

“e quan hajam presa Borriana, fare-hi venir la Reina nostra muller per tal que entenen les gents que major cor hi havem d'estar. E aquells castells qui són a les espates, així com Peníscola, e Cervera, e Eixivert, e Polpis, e les coves de Vinromà, e Alcalatén, e Morella, e Cúller, e Ares, qui viuen del camp de Borriana de conduit, e seran entre nós e terra de cristians, tots s'hauran a retre porque nós serem denant, e no poran haver lo conduit que els venia de Borriana” (Cap. 130)

E, un cop contrarotlat l'accès de Borriana, lo rei sosca que ja porrà preparar lo seti principal:

“E, quan açò sia feit que nós hajam aquells castells, mudarnos hem a un lloc que dien los crestians lo Puig de Cebola, e és prop de Valéncia dues llegües. E d'aquí a cavalcades que farem fer a Valéncia, e que la talarem quan nos venrem, e sabrem ardit que seran venguts a gran flaquea, e a gran cuita de fam, metrem-nos sobre ells enans que cullen lo pa altra vegada, e assetiar-los hem, e ab la volentat de Déu pendrem-los.” (Cap. 131)

Pres lo Puig de Santa Maria, lo rei pensa que caldrà trobar l'ome de fisança que podrà i restar tot lo temps que caldrà fins decidir l'assaut de la capital. Lo rei Jaume sabiá los problemes que avian los catalans e los aragoneses. Lors interesses diverses los fasián batalhar a tot ora unes contra los autres. La mentalitat burgesa catalana contra la feodal aragonesa deven, après la conquesta, lo “dualisme” valencian, segons Joan Reglà. “les comàrques de repoblació aragonesa van desenrotillar-se sota un règim senyorial, presidit pel Fuero de Aragón, en

contrast amb les de repoblació catalana, terres del rei, sotmeses, per extensió de la legislació municipal, inspirada en el Dret romà, al nou Fur atorgat a València, sector del país on la indústria i el comerç florien als nuclis urbans. Aquest dualisme (...) posa en relleu, de primer antuvi, l'antagonisme, normal a l'època de la conquesta”<sup>4</sup>.

Aquel antagonisme produsit per las mentalitats burgesa e aristocratica venia ja de lors pòbles d'origina. Jacme I o sabiá, pr'aquò, logicament, pensèt en son oncle, l'occitan Bernat Guilhem d'Entença, una persona neutrala e un ome “de nostra terra” - coma o ditz lo rei - coma l'ome que melhor poidrà se metre al front de la plaça la mai importanta per assajar la conquesta definitiva de la ciutat de València.

“E nós estant en Osca, anam per nostra terra envers Saranyena, e haguem-nos pensat que presésssem lo castell que los sarrasins apel·laven Enesa, e els crestians deien lo Puig de Cebola, e ara ha nom lo Puig de sancta Maria: e quan l'haguésssem pres, pensam-nos qual ric hom hi poríem lleixar *de nostra terra*;<sup>5</sup> e pensam que los hòmens no pujaven en prets ni en valor menys de bones obres, perque aquell que nós més amàvem, e en qui nós fiàvem, devíem comanar aital lloc com aquell era, com l'haguésssem pres: e per ço quant don Bernat Guilhem d'Entença era nostre oncle de part de nostra mare, e que el bé que ell havia per nós, volguem-lo més comanar a ell que a altre home, quan Déus nos hauria donat aquell lloc que l'haguésssem pres. E nós anam pel camí clamam-lo, e tiram-nos ab ell fora el camí, e dixem-li:

- Don Bernat Guilhem, vós sots hom que nós amam, e en qui fiam, e que ens tanyets molt per parentesc, e volríem-vos pujar e dar a vós aïna, perque vos nos faéssets tal servici, que del bé que nós vos faríem coneguessen tuit que ben l'hauríem mès en vós. Ara nós havem-nos pensada una cosa en que nos perfets molt servir, e perque nós vos seríem tenguts de fer a vós gran bé per servici que vós nos haurets feit.

---

4.- Joan Reglà *Aproximació a la Història del País Valencià*. Ed. Eliseu Climent, València 1975, pàg. 152.

5.- Lo sotslinhat es nòstre.

E ell graïns-ho molt, e besà'ns-en la mà per la mercè que nós li prometsem, e pregà'ns que li dixéssem qual servici seria aquell. E nós dixem-li que nostra volentat era que anàssem assetjar lo Puig de Cebolla e era prop dues llegües de Valéncia; e, quan l'haguéssem pres, que metriem a ell en frontera ab cent cavallers. E dixem-li com lo castell estava en puig, e era bo, e fort, e ben obrat, e que li daríem conduit a un any, e que tot l'hivern tengués frontera aquif: e, quan venria a l'estiu, que nós que hi seríem e que talaríem Valéncia, e ab lo mal que haurien pres de les cavalcades, e ab la tala que nós los faríem, que així la maduraríem com fruita qui la vol menjar: e quan nós veuríem que seria hora d'assetjar Valéncia, ni que ella seria ben destreta de conduit, enviaríem per tots nostres rics homens e per ciutadans, e que ens vinguen acórrer per assetjar Valéncia, e ab la voluntat de Déu, qui ens ajudarà, pendrem-la: e quan Valéncia sia presa, tot aquell regne serà pres tro a Xàtiva. (Cap. 206)

Del punt de vista lingüistic, es curiós d' observar que amb aquella lenga que trobèm aicí se parlavan lo rei montpelherin e son oncle. Au mens aquò es escrich a la Crònica.

Del punt de vista sociologic, cal dire naut e clar que lo rei portarà totes los sièus rics omes de Catalunya e d'Aragon a l'ora de faire l'assaut de la ciutat, mas, tanben l'arquevesque de Narbona amb quaranta cavaliers e sis-cents omes de peu. E serà un occitan, un ome "de nostra terra" qui reçauprà la granda responsabilitat de prene e de guardar lo Puig de Santa Maria, la clau. Bernat Guilhèm d'Entença sap pas qué faire amb aquela proposicion reiala, resta mut e comol de dubtes, fin finala dirà de oc:

"E, quan ell of aquest pensament nostre, no ens parlà ni ens respòs, e estec una gran peça doubtant: e quan nós vim que ell doubtava en la paraula que nós li havíem dita, dixem-li:

- Don Bernat Guilhèm, no doubtets que aquesta paraula, de que nós nos som descoberts a vós, molt és bona, e tenits-ho en secret que hom del món no ho sàpia tro que nós hajam apareillada nostra fazenda ab que es faça, e prenests ço que jo vos dic e plàcia-vos molt car de dues coses no vos pot fallir, la una,

que si Déus vos lleixa complir aquell servici que nós vos manam que ens façats, jo us faré el pus honrat hom del meu regne; e si vós morits en servici de Déu e nostre, paraís no vos pot fallir que vós no l'hajats, e per aquestes dues raons vós no hi devets dubtar.

E, sobre açò acostà's a nós e besà'ns la mà, e dix que prenia el do que nós li donàvem, e donàvem-li bon consell, que no li'n podia mal pendre, d'aquelles dues coses que nós li havísem dites." (Cap. 207)

### **LA DEFENSA OCCITANA EN LA BATALHA DEL PUIG**

E lo noble occitan, Bernat Guilhèm d'Entença, resta l' encargat de la garda de las pòrtas de Valéncia. I farà grandas batalhas. Lo rei arabe de Valéncia en sachent que volian li prene la ciutat, decida d'atacar la plaça gardada per l'occitan, mas la defensa comandada per lo senhor d'Entença ganha la batalha.

"deu hòmens a cavall que eren anats per córrer Valéncia eren tornats al Puig, e faeren saber a don Bernat Guilhèm d'Entença e a don Berenguer que Çaén (rei arabe de Valéncia) venia ab tota sa host." (Cap. 217)

Veniá, mas se'n tornarà a Valéncia sense lo poder vencer.

"E, entre tant, los sarraïns vengueren, e donaren en la denantera los peons de la frontera d'Eixerica, e de Sogorb e de Lliria e d'Onda. E aquells que sabien més d'armes metien denant; si que a les primeres ferides que els faeren, tornaren altra vegada per la costa a enjús, e cobraren del camp ço que perdut havien. En tant, los sarraïns se escri-daren e cobraren la plaça altra vegada, e els crestians tiraren-se a la costa del castell, e en tant com açò faeren, venc una votz llassús del castell dels que ho miraven: 'Van-se'n, van-se'n, e vencen-se'!. E a açò los cavallers nostres oïren-ho, e cridaren: 'Vergonya, cavallers, vergonya'. E cridaren tots a una vou: 'Sancta Maria, sancta Maria'. E aquells qui eren en la reraguarda dels sarraïns començaren a fugir". (Cap. 218)

Mas, Bernat Guilhèm poidrà pas veire conquistada Valéncia, morirà avans. E lo rei resta estabornit quan los senhors venon li portar la trista novèla.

“-La mort de don Bernat Guilhèm nos pesa molt per moltes raons: la primera quan nos tocava de parentiu, que era nostre oncle de part de nostra mare, e havísem-li comanat tan car llogar com aquest era a nós del Puig, que per aquell se pot pendre Valéncia e el regne: e pesa’ns encara per altra raó més que tot açò que dit havem, per çò car la sua persona era molt bona e lleial, e que ens havia molt gran cor de servir, e servent a Déu, e a nós, és mort en aquest servici, pero conhortam-nos aitant d’ell que la sua ànima segons que tot bon crestià deu creure, irà en bon llogar; mas jo só torbat per les paraules, e per l’oïda de la sua mort. E esta nuit no hi poria veer ne entendre per lo pesar que n’hem, mas demà a la missa matinal venitz denant nós, e haurem consell ab vós ensems com ho farem d’aquell llogar.” (Cap. 232)

Fin finala, lo rei decida de daissar las tèrras al filh de Bernat Guilhèm e la plaça en las mans d’un autre occitan, l’ autre Entença que l’acompanhava.

“E altre dia matí, oïda missa, enviam per en Guilhèm d’Entença, son fill, que era allí ab nós, e faem-lo cavaller e donam-li tota la terra que son pare tenia per nós. E els cavallers e els altres que veïen que nós nos capteníem tan bé del fill, e dels cavallers qui eren romases del pare, graïren-nos-ho molt, e pregaren a Nostre Senyor que ell nos des vida per lo gran bo exempli que havísem feit del feit del fill, e de retener aquell llogar (el Puig). E, quan aquesta cosa haguem així posada, e els haguem lleixat consell per a llur despesa tro al pascor que nós vinguéssem ab nostra host, nós volguem que fos cap don Berenguer d’Entença de la companya, pus don Bernat Guilhèm era mort.” (Cap. 236)

Las pòrtas de Valéncia contunhan d’èstre gardadas per un cap occitan. E, fin finala, quan arribarà lo moment de la prene, n’i aurà un autre fòrça important tanben: l’arquevesque de Narbona.

## L'ARQUEVESQUE DE NARBONA ARRIBA AMB 40 CAVALIERS E SIS-CENTS OMES DE PÈ.

Sabem pas perqué se parla jamai de l'importància occitana de la conquesta de Valéncia, mas, en mai d'aquela garda del Puig de Santamaria, cal dire tanben que la Gleisa catolica, la mai desirosa de prene de tèrras als arabes, i era presenta lo jorn de l'assaut de la ciutat, comandada per l'arquevesque Pèire Amel.

"Ab tant, anaven-nos vinent rics homens d'Aragó e de Catalunya, e en los primers venc l'arquebisbe de Narbona ab quaranta cavallers e ab sis-cents homens de peu". (Cap. 260)

Lo nombre de cavallers e omes de pè es fòrça important. Probablement aquel nombre èra considerat aital pel rei tanben perqué remarcava lo fait e nos balha l'informacion precisa. Sabem que venian "rics homens d'Aragó e de Catalunya", dis pas la quantitat, mas oc lo nombre precís de cavaliers e d'omes de peu que arriban amb l'arquevesque occitan, lo representant del cap de la cristiantat, que, en mai d'aquò, serà tanben l'intelligéncia qu' ajudarà a faire l'estategia pér la presa de la ciutat.

"E haguem acord de qual part l'assetjaríem (Valéncia) car desien tots los demés que més valia lo seti a la Boatella. E nós dixem contra aquells que açò desien, e en aquest consell fo l'arquebisbe de Narbona e els altres nobles qui eren ab nós, e provam-los per raó que nós la poríem assetjar en tan bon lloc com en aquell en qué ara érem". (Cap. 261)

Agachatz coma entre los omes que venian amb l'arquevesque n'i aviá qu' eran fòrça importants per la santat en temps de guèrra.

"E trobava hom tota cosa que hom volgués a vendre e a comprar, així com faria hom en una ciutat: si que ipotcaris hi havia de Montpestiller, e de Lleida, qui hi venien espècies, així com faria hom en una gran vila, també a malauts com a sans." (Cap. 265)

E, tornant a las tròpas de l'arquevesque, eran vengudas a batalhar e o fasián.

"Altra vegada la companya de l'arquebisbe de Narbona hagueren torneig ab los de dins, e no sabien la costuma dels sarraïns, que los sarraïns los fugien per tal que els poguéssten tirar prop de la vila." (Cap. 266)

L'arquevesque de Narbona èra la consciència del rei. Preniá pas de decisions sense o consultar.

Sabem que Jaume I foguet magnanime amb los sarrasins, après la presa de la ciutat, los daissét anar e emportar sos afars a totes aquels e aquelles que o volian faire. Amb un lengatge plan feminista e moderne, o plan occitanista, es a dire, segons la cultura classica occitana ont la femna aviá de dretchs, lo rei parla amb Raiç Abuamalet :

" -Raiç, ben sabets vós que nós havem feita gran messió en aquest feit; pero gens per la messió que nós e nostre hèmens feita havem, ni per lo mal que hic havem treit, per tot açò non romanrà que nós aquest pleit vos seguirem, e us guiarem tro a Cullera ab tota la roba que els sarraïns e les sarraïnes ne traen ni en pusquen traure. E, per amor del rei e de vós, qui sots venguts aquí volem fer aquesta gràcia que se'n vagen saus e segurs ab llurs robes e ab ço que portar ne volran." (Cap 279)

Aquò's l'idea que vol faire, mas li dirà de parlar pas encara a degun, en primièr vol consultar l'autoritat occitana.

"E quan aquesta paraula fo empresa entre nós e ell, dixem-li que tingués secret tro que nós haguéssem parlat ab l'arquebisbe de Narbona, ab los bisbes, e ab nostres hèmens nobles: e ell (Abuamalet) dix que ho faria." (Cap. 280)

Fin finala, la ciutat passèt a la cristiantat de la man de l'arquevesque occitan.

“E, quan açò fo feit, e haguem menjat, e begut, e dormit en un reial qui era prop de la nostra albergada, enviam per l’arquebisbe e els bisbes e els ricsòmens, e l’arquebisbe de Narbona que hi fo. E, quan tots foren denant, nós dixem-los com Nostre Senyor nos havia feites moltes gràcies; e, entre les altres, havia’ns-en feita ara una que nós e ells devíem molt grair; e quant en aquest bé nostre havien gran part, volsem-los-ho fer saber, per tal que ells se n’alegrassen: que València era nostra.”(Cap. 281)

Conquistada València, comença lo partiment. Fins ara avian pas comptat los occitans venguts a la conquesta, om sap pas perqué. L’evidéncia balha de dadas concretas que los istorians an pas vist o an pas volgut veire fins ara. Urosament la mentalitat dels cercoires valencians cambia a l’ora d’ara.

“E, quan açò haguem feit entram-nos-en en la vila. E, quan venc al tercer dia, començam de partir les cases ab l’arquebisbe de Narbona, e els bisbes, e els nobles qui estat havien ab nós, e ab los cavallers aquells qui heretats eren en aquell terme, e partim a les comunies de les ciutats, a cada una segons la companya ni losòmens que hi havia d’armes.”(Cap. 284)

Lo primièr personatge que nos apareis es, totjorn, l’arquevesque de Narbona. Aquò remarca l’importància qu’aviá l’autoritat occitana e lo respièch del rei devers aquella votz occitana que representava la Gléisa.

### MALGRAT AQUO, LOS OCCITANS A FIN DE PAGINA

O aviá ja dich al libre *La València occitana*, cresí, e benlèu ara o cal tornar dire. Los istorians del sud dels Pirenèus parlavan pas d’occitans mas de franceses, e aquò nos paua de grandas dificultats a los que volem comprene l’istòria d’un biais mai objectiu. Generalament, los qu’ an parlat d’aqueles que son venguts amb Jaume I an trobat totjorn catalans e aragoneses. I aviá jamai d’occitans, ni Pèire Amel, arquevesque de Narbona, ni los Entença, ni los 40 cavalièrs e los sieis-

cents omes de pè, ni res de res. E, en mai d'aquò, Jaume I semblava qu'era pas nascut a Montpelhièr.

Urosament a Montpellier ongan avetz volgut recuperar la memòria istorica e sèm aquí valencians e catalans per ne parlar objectivament, rigorosament, e per daissar a sa plaça los occitans e lor participacion en l'istòria valenciana. Veirem d'en primièr la vision aragonista. Lo professor Ubieto ditz:

“Quan s'estudia l'istòria valenciana (...) ço que mai atira la nòstra atencion es que quan se faguèron las Corts de Montsó, octubre de 1236, per tractar la conquesta del Regne de Valéncia i aviá sonque los conselhs de Lerida e Tortosa (en mai de totes los importants aragoneses) e se notava l'absència totala del demai de pòbles catalans”<sup>6</sup>.

Lerida e Tortosa, e absència totala de catalans per l'aragonés Ubieto, que, en mai d'aquò ditz, en parlan de las signaturas de la capitulacion de Valéncia, que i compta aqueles que i èran e aqueles que i èran pas, e, amb una nòta a fin de pagina explica que: “s'i compta pas l'arquevesque de Narbona” L'autoritat de la Gléisa catolica qu'era vengut a conquistar las tèrras als sarrasins i compta pas (!!).

De l'autre costat, Ernest Belenguer nos aprén que los catalans eran arribats e que Ubieto aviá pas rason.

“ja dins lo sèti de Valéncia, l'abril de 1238, los pòbles catalans se tròban entre mitan los combatents”<sup>7</sup>.

Per Belenguer i aviá de catalans mas pas d'occitans, per Ubieto n'i aviá qualques uns, mas sonque per comptar a fin de pagina. V'aquí l'objectivitat de las recèrcas.

“E pur si muove”, diguèt Galileo. E, malgrat totas aquellas recèrcas parcialas, los occitans an jogat un ròtle fòrça important en la conquesta de Valéncia, e, en mai d'aquò, nos an aportat lor civilisacion trobadoresca a la naissença del Regne valencian que fundèt lo rei montpelhierenc.

---

6.- Revirada d'Antonio Ubieto *Orígenes del Reino de Valencia*. Vol. II. Anubar, Saragossa 1979, pàg. 63.

7.- Ubieto, Op. cit. pàg. 73.

8.- Revirada d'Ernest Belenguer. *Jaume I a través de la historia* Eliseu Climent, editor. Valéncia 1984, Vol. I. pàgs. 186.

## LA CIVILISACION TROBAORESCA QUE VENGUET AMB LOS OCCITANS

Cal dire que lo filh de Jaume I, lo rei Pèire I de Valéncia e II d'Aragon, dich lo Grand, nascut a Valéncia lo mes de julhet (o agost) de 1240, es lo primièr poeta valencian, e la sièu obra es antologada demèst los trobadors coma o ditz Martin de Riquer. "Amb aqueste tra-balh voli contribuir al coneisement e a l'estudi de l'obra del que foguèt, sense doble, lo mai ancian dels poëtas en lenga roman nascut a la ciutat de Valéncia. (...) Las doas vegadas que faguèt de verses, Pèire lo Grand o faguèt en lenga provençala". Aqueles verses, en mai d'èstre escriptes en lenga occitana nos mòstran una importanta idèia reiala. Per Pèire I de Valéncia e II d'Aragon, dich lo Grand, los occitans son de companhons. Quand li dison:

"ara sabran aragones  
qui son frances,  
e ls catalans estregz cortes  
veyran las flors, flors d'onrada semensa,  
et auziran dire per Aragon  
oil nenil en luec d'oc e de non".

França dominarà lo reiaume aragonés, li explican, mas lo rei Pèire respond:

"Peire Salvagge, en greu pesar  
me fan estar dins ma maizo  
las flors que say volon passar,  
senes gardar  
dreg ni razo,

---

9.- "Un trovador valenciano: Pedro el Grande de Aragón" Marín de Riquer. Revirat de *Revista Valenciana de Filología* Vol. I. Núm. 4, octubre-decembre 1951, pàg. 273.  
Lo sotslinhat es nòstre. Es evident que la lenga roman o la provençal es dit científicamente a l'ora d'ara lenga occitana.

donc prec asselhs de Carcasses  
e d'Ajanes  
et als Guascos prec que lor pes  
si flor mi fan mermar de ma tenensa,  
mas tals cuja sai gazanhar perdo  
que.l perdo's l'er de gran perdecio”<sup>10</sup>.

Lo rei ditz que las flors, las flors de lis francesas, volon arribar fins a son ostal, lo reialme d'Aragon, sense considerar drech ni razon, e per aquò demanda als de Carcassés e Agenés e als gascons de se plànher se los franceses li afalaquisson los domenis de la corona aragonesa. Lo rei apela la consciéncia patriota dels occitans per lor demandar d'ajuda.

Se del punt de vista social es important de conéisser aquela pensada del rei, del punt de vista cultural cal èstre consciénts que Pèire lo Grand es lo primièr poeta valencian. Aquel trobador que comencèt una tradicion qu' arriba a Jordi de Sant Jordi, aquel que per Renat Nelli representa “la civilisation d'Oc toute entière”<sup>11</sup>.

Per Leon Cordes, “le poète valencian Jòrdi de Sant Jòrdi est moins un troubadour que leur ultime. Il vécut dans la première moitié du XV siècle.” (...) Pour nous il n'y a pas de coupure définitive entre (...) Uc de Sant Circ et Jòrdi de Sant Jòrdi”<sup>12</sup>.

Se vosautres, occitans d'ara, setz d'acordi amb Renat Nelli que lo valencian Jòrdi de Sant Jòrdi, eritièr de la cultura del rei Pèire, representa la civilisacion d'Oc tota, a nosautres, valencians d'ara, nos cal vos grandmercejar e, sobretot, èstre contents de partejar aquel onor. Vos grandmercejar tanben per nos aver ajudat a crear lo novèl Regne de Valéncia e tanben per nos aver aportat aquela granda civilisacion trobadoresca que foguèt la primièra d'Europa a cantar en lenga neolatina, la lenga dels nòstres trobadors.

---

10.- Riquer, Op, cip, pàg. 304-5.

11.- Citat per Leon Cordes a *Troubadours d'aujourd'hui*, Editions C.P.M. Rapjèle-les-Arles 1975, pàg. 207.

12.- L. Cordes. Ibidem.

Lenga trobadoresca comuna, cultura comuna... En aquel temps  
“la patria es la meteissa”<sup>13</sup>

Acabarai aquí, mas encara i a un fum de causas de dire sus nòstra istòria e nòstra cultura comunas que daissi dubèrtas per los patriotas cercaires. Seria bon, pensi, que retrobar aquèl passat siague la fòrma de començar a caminar cap a l'avenidor, un avenidor que m'agradariá de poder partejar amb un grand afrairament amb totas las personas qu` a l'ora d'ara vivon en las tèrras que eran l'ostal del rei Jaume I, del sud de Valéncia al nord d'Occitania. Aquel *lobby* de ciutats de l'Arc mieterranenc que poirian èstre una fòrça estrabordanta en l'Euròpa que sèm en trin de fargar: Valéncia, Barcelona, Tolosa, Montpelhièr... Ensemble dins l'avenir? Benlèu.

## CONCLUSIONS

Aqueste trabalh vòl dubrir de camins per la recèrca dins la globalitat de las nòstras tèrras, del nòrd de Lemorges al sud d'Elx; pr'aquò, balha una novèla fòrma de comprene la realitat istorica dels valencians. Fins ara se disiá que l'aportacion occitana a la Conquista de Valéncia era pas importanta, de cops, existiá pas. A l'ora d'ara los cercaires an començat de prene la referéncia occitana coma obligatòria per trabalhar sus la cultura valenciana, autrament se pòt pas comprender.

L'importància occitana en la Conquista de la ciutat de Valéncia la vesem aicí amb los mots del propri rei Jaume I que cerquèt un ome “de nòstra tèrra”, un occitan, per gardar lo Puèg de Santa Maria, la plaça la mai importànta per conquista la ciutat de Valéncia. Aquela conquesta se faguèt sota l'agach de l'arquevesque de Narbona amb 40 cavalièrs e 600 omes de pè. Aquela ajuda occitana dubriguèt la civilisacion trobadoresca als valencians. Lo primièr poëta del novèl Regne de Valéncia foguèt lo rei Pèire lo Grand, filh de Jacme I. Aital

---

13.- Lluís Fornés *La Valéncia Occitana*. Ed. Ajuntament de Valéncia, 1995, pàg. 80. Per tenir diversas afirmacions sus lo concèpte de pàtria e de nacion comuna vèire las paginas 78, 79, 80, 81 e 82.

comencèt la novèla cultura dels valencians. E encara i a un fum de causas sus aquela cultura d'occitans, catalans e valencians a cercar dins l'avenir. Esperem que serà aital.

Plan mercès de me convidar a vos parlar de nòstre rei Jaume dins aquesta bèla ciutat de Montpelhièr ont nàsquèt.

Ai dich.

Valéncia, desembre '98.